

SAVAŞ METAFİZİĞİ VE SEMBOLİK SİLAHLAR BAĞLAMINDA *BAGIŞ* DESTANI*

Yrd. Doç. Dr. Çiğdem AKYÜZ**

ÖZ: Savaşlar, zamanı ve mekânı şekillendiren başat unsurlar olarak Türk destanlarında tarihî tabakayı oluşturdukları gibi kolektif metafizik bilinç bağlamında cihat ülküsüne de işaret ederler. Destan kahramanı şahsında temsil edilen bu ülkü, salt toprak parçasını ele geçirmekten ziyade Türkleştirme ve imar faaliyetlerini içerir. Böylelikle destanlarda zikredilen topraklar, fethedildikten sonra kutsal mekânlar vasfı kazanarak vatana dönüştürülür. Destan kahramanı, bireysel çıkarları yerine toplumsal yararlılık, barış ve bağımsızlık uğruna savaşarak bir fatihe dönüşür. Kahramanın savaş esnasında metafizik/mistik güçler ve ata ruhlardan destek görmesi ve ona zaferi getiren silahlarının, toplum hafızasında saklanan birtakım geleneksel/kültürel veriyi sembolize etmesi söz konusudur. Bu çalışmada, bir Kırgız destanı olan *Bagış*'ta yer alan savaşlar, metafizik boyutları ile ele alınmış ve silahların sembolik yönleri, kahramanın başarısına manevi katkıları bakımından incelenmiştir. *Bagış*'ın kullandığı silahlardan ok-yay, mızrak, kılıç ve tüfek seçilerek konu, bu çerçevede derinleştirilmiştir. İnceleme neticesinde savaşın, metafizik boyutu ile kahramanın ontik evreninin merkezinde yer aldığı, manevi ve mitolojik değerler ile desteklendiği ve bu bakımdan *kutsal* kabul edildiği ifade edilebilir. Savaş silahlarının ise epik devrin özgürlük, bağımsızlık, hâkimiyet, hükümdarlık gibi kavramları sembolize ederek kahramanın başarısına ve savaşmadaki inanç ve kararlılığına katkı sağladığı görülür.

Anahtar Kelimeler: *Bagış* Destanı, Savaş Metafiziği, Silahlar, Silah Sembolizmi.

Epic of *Bagyshy* in the Context of Metaphysics of War and Symbolic Weapons

---

* Bu çalışma, *Bagış Destanı: İnceleme-Metin* adı ile 2013 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halk Bilimi Ana Bilim Dalı Programı'nda hazırlanan doktora tezinin bir bölümünün yeniden düzenlenmiş hâlidir

** Mardin Artuklu Üni. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl.
cigdemakyuz@gmail.com *Gönderim Tarihi: 28.11.2016 Kabul Tarihi: 19.06.2017*

ABSTRACT: Wars are primary factors which shape time and space and create the historical layer in Turkish epics and they also point to the idea of jihad in the context of collective metaphysical consciousness. That ideal is represented by the hero of epic and include not only seize of the territory but also expeditions leading up to Turkification and activities to reconstruction. Thereby the lands mentioned in the epics, got qualification of holy places after conquered. Epic hero becomes a conqueror for social utility rather than individual interests. Hero is supported by the soul of ancestors, metaphysics/mystical powers and his weapons. All of these point to some traditional/cultural symbols which are kept in community memory. In this study, the metaphysical aspects of the wars and symbolic aspects of the weapons in Bagysh which is one of Kyrgyz epics, are examined. Arrow, bow, spear, sword and rifle are chosen from Bagysh's weapons and the main subject is deepened in this framework. It can be said that the war compose the centre of the hero's ontic universe with its metaphysical dimension and the hero is supported by spiritual and mythological values. In this regard it is accepted as a holy notion. On the other hand, it is determined that war weapons symbolize the notion of freedom, independence, sovereignty, and hegemony of the epic period. Additionally, war weapons contribute to the success of the hero and to the faith and determination of his war.

Keywords: Epic of Bagysh, Metaphysics of War, Symbolic Weapons.

Giriş

Tarih boyunca dünyaya yön veren, sınırları yeniden çizen, mekânın yurda/vatana dönüşmesini sağlayan savaş, Türk sözlü kültürünün en hacimli yaratmaları olan destanlarda işlenen birincil izlektir. Kronolojik veriler ile birebir uyuşmamakla birlikte insanlık tarihinde izleri olan bütün savaşlar destanlaşmıştır denebilir. Nitekim destanlar, tarihî kişileri ve olayları işaret etmeleri bakımından zamanının kaydını tutmaları yanı sıra dinî, ahlaki, hukuki, ekonomik vb. pek çok geleneksel ve sosyokültürel veriyi savaşlar bağlamında güncel düzleme aktarırlar. Ancak Türk destanlarında savaşın, kutsal bir kavram olduğu, düşmanla cenk etmekten daha derin bir anlam taşıdığı, kin ve nefretten ziyade özgürlük ve bağımsızlık gibi idealerin sembolü hâline geldiği görülür.

Savaş, yıkıcı ve ürpertici sıfatlarından onu meşrulaştıran kahramanlık ülküsü ile arınır. Savaşın meşru olma durumu, kentleri harap edip kan dökmenin, neyin uğruna degeceği sorusuna verilen cevapla ilintilidir. Toplumsal düzenin bozulmasıyla gündeme gelmesi, bozulan dengenin faillerine yöneltilmesi ve onları tekrar nizama sokmak gayesini içermesi bakımından savaş, adaleti sağlama düşüncesinin tezahürüdür (Guénon 2003: 52). Kutsal olan uğruna verilen savaşın ödülü ise zaferdir ve bu bakımdan zafer de kutsaldır.

Orhun Abideleri'nde yer alan “[Ü]ze kök teñri asra yağız yér kılın-tokda êkin ara kişi oğlu kılınmış kişi oğlın-ta üze eçüm apam bumın kağan istemi kağan olormış” (Aydın 2012: 44) satırlarında Bumin Kağan ve İstemi Kağan'ın yeryüzü ve gökyüzü hükümdarı kılınması ile *Oğuz Kağan* destanındaki “[K]ün tug bolgıl kök kurıkan” (Bayat 2006: 262) ifadelerinde yer alan Oğuz'un *cihan hâkimiyeti mefkûresi* aynı şeyi işaret eder. Bu bağlamda Türk hakanları, sınırlı bir toprak parçasını düşman elinden almak gibi bir amacın ötesinde gücünün yettiği/elinin ulaşabildiği her yeri fethetmek ve yeryüzünü özgürleştirmek isterler. Zira onlar, bir ülke ya da dünyevi ihtiraslar için değil üstün bir medeniyet ilkesi uğruna savaşıldığında her türlü sınır, tehlike ve tehdidin aşılacağına inanırlar (Evola 2003: 23).

Dede Korkut Kitabı'nda bezirgânlar, kendisi dururken Beyrek'in elini öpünce Pay Püre Big “...*Mere benüm oğlum/Baş mı kesdi kan mı dökdi...*” (Ergin 2008: 120) dediğinde kahraman olmanın ve yiğitliğin gereklerini ifade eder. Zira Beyrek'e on beş yaşına girmesine rağmen baş kesip kan dökmeye için henüz ad konmamıştır (Ergin 2008: 118). Bu durum, Pay Püre'nin bezirgânları çağırarak “... *Mere bezirgânlar Allah Taala maña bir ogıl virdi varuñ Rum iline menüm oğlum için yahşı armağanlar getirüñ...*” (Ergin 2008: 117) demesinde de görülür. Nitekim bezirgânların İstanbul'dan Beyrek için aldıkları hediyeler *deniz kulunu boz aygır, al tozlu katı yay, altı perlü gürzden* (Ergin 2008: 117) meydana gelip Beyrek'in kahramanlık yolunun savaşmaktan geçeceğini, ancak iyi bir savaşçı olursa yiğitliğinin tescil edileceğini gösteren silahlardır. Buradan hareketle, savaş silahlarına, kahramanlığı destekleyen unsurlar olarak bakıldığı ve iyi bir savaşçı olmanın hayatta kalmak kadar idealize edilen toplumsal değerleri temsil etmek ile de ilintili görüldüğü ifade edilebilir.

Destanların muhtevasını belirginleştiren savaş, genellikle tarihsel veriler ışığında nedensellik ilişkisi içerisinde değerlendirilir. Ancak savaş, fiziki âleme yön verdiği nispette metafizik âlemi de şekillendirir ve sıradan bir bireyin, destan kahramanına evrilmesi yolunda motivasyonunu artıran manevi süreci başlatır. Bir kahramanlık destanı olan ve savaş temsili etrafında kurgulanan *Bagış* destanında da bağımsızlık ve fetih düşüncelerinin, belirgin bir şekilde olayları yönlendirdiği gözlemlenir. *Bagış*'ın yenilmez bir kahraman oluşunda özenle seçtiği ve ustalıkla kullandığı silahlarının da tesiri söz konusudur. Bu çalışmada *Bagış* destanını merkeze alarak savaşın metafizik boyutu ve sembolik silahlar, *Manas*, *Kococaş*, *Dede Korkut*, *Oğuz Kağan*, *Kurmanbek*, *Köroğlu* destanları ve *Orhun Abideleri*'nden örnekler ile irdelenmiştir. Böylelikle Türk dünyası destanları içerisinde *Bagış* destanı hakkında bir farkındalık yaratmak ve savaşların metafizik

yönleri ile silahların sembolizmi konularına dikkati çekerek toplumsal bellekte izleri bulunan bazı verileri tespit ve tahlil etmek amaçlanmıştır. Çalışma, destanda zikredilen savaş silahlarından görece belirgin oldukları düşünülen *ok-yay*, *mızrak*, *kılıç* ve *tüfek* ile sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede sözlü ürünlerden destanlarda yer bulan unsurların incelenmesinin, toplumsal hafızayı keşfetmek, anlamlandırmak, tarihin sosyokültürel serüvenine tanıklık etmek gibi konularda yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Bagış Destanında Savaş Metafiziği

Bagış, Kırgız Türklerinin VII. -XIX. yüzyılları arasındaki geleneksel hayatlarından izler taşıyan bir kahramanlık destanıdır. Destan, Kırgızların en eski boylarından Cediger'e mensup Bagış, veziri Bayteke, babası Bay, babasının arkadaşı Manas, Manas'ın oğlu Semetey ve Cengiz Han gibi birçok kahraman ve onların katıldığı savaşları konu alır. Destanda söz konusu edilen bu savaşların çoğu, Kalmukların saldırılarına karşı verilen bağımsızlık mücadeleleridir. Çok katmanlı bir zaman periyodunu içeren anlatıda, Hun Türklerinin Çin'in hâkimiyetine girişi, Altın Ordu Devleti'nin yıkılışı, Kırgızların Tanrı Dağları eteklerine gelişi, Hokand ve Buhara Hanlıkları'nın kuruluşu, Özbek Devleti'nin kuruluş ve yıkılış süreçleri gibi Türk tarihi açısından önemli vakalar yer alır. Kazakistan, Kırgızistan, Çin, Doğu Türkistan, Tacikistan ve İran, destanın kapsadığı coğrafyalardır. Bu bakımdan *Bagış* destanının, Türk kimliği, bağımsızlık felsefesi, evren algısı ve savaş metafiziği konuları hakkında veriler içerdiği ifade edilebilir.

Bagış'ın gençlik yılları ile başlayan ve ölümü ile sona eren destanda, onun toplumsal yararlılık bilincinden kaynaklanan gücü (özgüveni), arkadaşlarını savaşma konusunda güdüleyen mistik ve ontik bir boyut taşır. Özellikle *Bagış*'ın manevi şahsının tesiri, kendisinin fiziksel olarak bulunmadığı savaş meydanlarında, askerî üstünlük psikolojisi ile örgütlenme konusunda arkadaşlarını/askerlerini güdüler. Bu çerçevede, *Bagış* destanında savaşçı askerlerin, onun varlığını ve ruhunu kutsal kabul ederek metafizik gücünden faydalanmak amacıyla *Bagış* diyerek bağırması ve ondan manevi bir güç/destek beklmeleri söz konusudur. *Manas* destanında Manas'ın ölümünden sonra savaşlarda üç kez *Manas!* diyerek bağırılması ve Manas'ın ruhundan yardım istenmesi (Yayın 2008, 363-365) ile benzerlik arz eden bu durum, Baytur ile savaşmaya giden Cediger askerlerinin *Bagış* diye ün salarak cesaret toplamalarında görülür:

*Mılınçandar aldında
Bagıştap uraan çakırıp,
Cabıla koyup kirişti.
(Akyüz 2013: 145)*

*Tüfekçiler önünde,
Bagış deyip "uraan" atıp,
Hepsi bağrıışmaya başladılar.*

Kahramanın metafizik gücünün ontik boyutu, destanda ata ruhlar ile de ilişkilendirilir. Şaman inancındaki ölen şamanın ruhunun başka nesne veya insana geçmesini hatırlatan bu duruma göre Bağış, savaşa gitmeden önce ata ruhlardan yardım ister ve böylelikle hem kendini hem halkını kutsar. Nitekim Bağış'ın daha ilk savaşında eşi Gülayım'ın onu uğurlarken

*Namus kılıp cönödün
Calgız özün Kalmakka.
Kalk bilüntkön cooño,
Kaarıñdı tögüp barmakka.
Kaarıñ aşsın Kalmaktan
Kalkıñ üçün namus kıl,
Kayrattanıp arbaktan.
(Akyüz 2013: 31)*

*Namus sayıp yola çıktın,
Tek başına Kalmuk'a.
Halkı perişan eden düşmanına,
Öfkesini kusuvermeye
Hiddetin Kalmuk'tan taşsın,
Halkının şerefini kurtar,
Gayret alıp ata ruhlardan.*

ifadelerinde görüldüğü üzere, ona ata ruhlardan gayret almasını öğütmesi, bu vesile ile kendine inancı artacak olan kahramanın, savaşta daha cesur ve kuvvetli olarak çarpışacağına ve düşmanı yeneceğine olan inancından kaynaklanır.

Epik geleneğe göre, düşman safında olsalar dahi destanda yer alan kişiler yiğit, yenilmez, olağanüstü fizik ve psikolojik yapılarıyla ön plana çıkan kahramanlardır. Bir başka ifadeyle sadece Türk destan kahramanları değil düşman tarafındakiler de aynı fizik ve ruh yapısıyla anlatıda yer alırlar (Çobanoğlu 2007, 99-104). Bu bağlamda ata ruhlardan yardım isteme durumu, destanda düşman vasfı ile yer alan kişilerde de görülebilir. Zira Bağış'ın savaştığı düşman Mançu askeri,

*Başına ükü sayınan,
Koyunda butka sıyınan,
Dalıga kalkan camınan,
Beline çıncır tagınan.
(Akyüz 2013: 57)*

*Başına "ükü" takınan,
Koynundaki puta ibadet eden,
Omzuna kalkan koyan,
Beline zincir takınan.*

dizelerinde görüldüğü üzere koyunda bir put taşır ve onun kendisine savaşta yardım edeceğine inanır. Kahraman, varlığını ve evrenle ilişkisini savaş üzerinden kurar; var olmasının sebebini savaşta başarılı olmasına bağlar ve savaşmadığı zaman yaşamasının bir anlamı olmadığını düşünür. Savaş metafiziğinin bu bakımdan kahramanın hayatına yön vermesi söz konusudur. Nitekim Bağış'ın, savaş meydanında ölemediği için üzüldüğü ve yatağında ölmeyi kabullenemediği görülür:

*Al oyuma cetpedim,
Enebedim, bilbedim.
Ança-munça baş ooru,
Cetelep meni keterin!
Balta tiybey, ok tiybey,
Nayza kirbey kişi ölüş,
Kişi ölsö da men ölüş.*

*O amacıma yetişemedim,
Boş verdim, bilemedim.
Öyle-böyle baş ağrısı,
Yakalayıp beni götürür!
Balta değmeden, ok değmeden,
Mızrak saplanmadan bir ölüm,
Biri ölse bu, benim ölümüm.*

*Kıyın kep dep cürgömün.
Kırgen nayza uçu çok,
Kesken kılıç mizi çok,
Uñguluu balta sırtı çok,
Ce çokuga tiygen çokmor çok,
Ce oçoğor oğu tiygen çok,
Oşondoy bolup Bağıştan,
Kalkmaqçı boldu düynö bok!
Tuulgan kişi ölücü,
Ölsöm Bağış kerek çok.
(Akyüz 2013: 209)*

*Acı söz söyleyip dururum.
Giren mızrağın ucu yok,
Kesen kılıcın izi yok,
Baltanın tersi düzü yok,
Ne tepeye degen topuz,
Ne de "oçoğor" oku var,
Böylece olup Bağış'tan
Dünya boka bulandı (Kalmuk gibi)!
Doğan kişi ölecek,
Ölsem Bağış gerekli değil.*

Destanda söz konusu metafizik perspektifin bir başka görünüşü ise *cihan hâkimiyeti ülküsüdür*. Bağış'ın şahsında temsil edilen bu ülkü, Türklerdeki vatan, millet ve din duygularını içeren Türklerin dünya milletleri üzerinde hâkimiyet kurma düşüncesini yansıtan bir niteliği haizdir (Turan 1998: 101-119) ve en bilinen şekli ile *Ötüken felsefesini* ifade eden *kutsal vatan* düşüncesi ile açıklanabilir. Nitekim Bağış'ın ölmek üzere iken oğlu Toltoy'a fethetmesi gereken yerleri sıraladığı

*Kurbaldaşım Bayteke,
Uulum Toltoy, kulak sal,
Kereez kehim uğup al.
Kün çığıştı cerdegen,
Küllü Kitay el degen.
Cer bolup cer caralıp,
Suu bolup suu caralıp,
Adam uulu taralıp,
Ar kayda barıp şaar salıp,
Alduuragı kürküröp,
Alsızdarı bücüröp,
Adam uulu bolgonu,
Dalayga çıktım, körbödüm,
Beycindi kişi albadı,
Kitayga koşuun barbadı.
(Akyüz 2013: 209)*

*Dostum Bayteke,
Oğlum Toltoy, kulak verin,
Vasiyetimi dinleyiverin.
Gün doğuşu tarafından,
Küllü Kitay ili denen,
Yerler var yaratılmış,
Suyu var yaratılmış,
İnsanoğlu yayılıp,
Her tarafa gidip şehir kurup,
Kuvvetlileri güçlendirip,
Güçsüzlerin belini bükiüp,
Âdemoğlu olanı,
Kaç yaşına çıktım, görmedim,
Beycin'i kimse almadı,
Kitay'a ordu göndermedi.*

ifadelerde de görüldüğü üzere özellikle Beycin, o ana kadar kimsenin şehir kurmadığı, yerleşmediği bir yer ve fethedilmesi gereken bir hedef olarak gösterilir. Destandaki şehir tanımlamasının ise Türklerdeki devlet mefhumuna karşılık geldiği ifade edilebilir.

Destanda Bağış, Kalmuklar ile savaşında düşmanı püskürttükten sonra fethettiği toprakları, ivedilikle imar faaliyetlerine girişir ve halkının refahı için yeni bir şehir inşa eder:

*Cetisuunun kuyuşka,
Zalkaygan oyduñ buluñga,
Şaarga ılayık eken - dep,*

*Yedisu'nun kuytusuna,
Zalkaygan vadisinin köşesine,
Şehir olmaya layıkmiş deyip,*

*Şaar saldı uşuga.
Otuz miñ üylüü batkıday,
Oynop, küliüp catkıday.
Şaar bütti üç cılda,
Namıs kılıp er Barış,
Elden çıgım alarga.
Uruşarga coo tappay,
Uzak sapar kılarga.
(Akyüz 2013, 43)*

*Şehir kurdu oraya.
Otuz bin haneyi alacak kadar,
Sanki güle oynaya,
Şehir bitti üç yılda.
Utanıp yiğit Bağış,
Halktan vergi almaya,
Dövüşmeye düşman bulamıyor
Uzak seferlere çıkmaya.*

Destanda kahramanın savaşma sebeplerinden biri de ülkesine ganimet getirmek ve halkının bolluk içerisinde yaşamasını sağlamaktır. Bu millî amaç doğrultusunda Bağış da, şehir inşa edildikten sonra halkından vergi almayı uygun bulmaz ve seferlere çıkıp ganimet kazanmak için savaşıacak düşman arayışına girer.

Bagış Destanında Silahların Sembolizmi

Mitler başta olmak üzere sözlü ürünlerde sembolik bir dil kullanılması söz konusudur. Kozmik dünyada varlık ve yokluk arasında cereyan eden her olguyu içeren mitler, vermek istediği birçok mesajı semboller vasıtası ile iletir. Joseph Campbell (1999: 290), geleneksel dünyada kullanılan simgeleri, insanın kaderi, umudu, inancı ve karanlık gizeminin anlamlı metaforları olarak tanımlar. Eric Fromm'un (2003: 15-22) da çeşitli efsane ve masallardaki nesne ve olguları semboller vasıtası ile cinsiyetçi bir yaklaşımla açıkladığı bilinir.

Sözlü ürünlerden destanlarda yer alan en belirgin sembollerden biri de silahtır. Silah, epik devirde özgürlük ve bağımsızlık için verilen savaşların, hayatta ve hür kalma mücadelesinin, kutsal savaş vb. ülkülerin ifadesi ve bu bağlamda hükümdarlık, güç, bağımsızlık ve kahramanlık gibi kavramların sembolü hâline gelir. *Bagış* destanında da Bağış'ın etrafında, onun kahramanlık ülküsüne uygun gelişen bütün savaşlarda Türk destanlarındakine benzer savaş silahları yer alır. Bağış'ın kullandığı silahlardan ok-yay, mızrak, kılıç ve tüfek, savaş metafiziği ve işaret ettikleri semboller bağlamında dikkati çeker.

Ok-Yay

Savaş aletleri içerisinde en çok zikredilenlerden ok-yay, savaşın zafere giden yolunda önemli işlevler görmesinin yanı sıra taşıdığı metafizik anlam ile öne çıkar. Türk tasavvurunda özellikle ok-yayın, Tanrı tarafından Türklere adaleti korumaları, düzenin bekçiliğini yapmaları için verildiği (Bayat 2006: 87), yayın gökyüzünü, daha geniş anlamı ile de evrene hâkimiyeti; okun ise hareketi, çokluğu ve elçiliği temsil ettiği kabul edilir (Yayın 2012: 59).

Tük mitolojisinde ok-yay, Şamanizm ile yakından ilişkilidir. Şamanların davullarına ok-yay çizmeleri ve kötü ruhlarla savaşmak için gömleklerine dokuz sembolik ok ile bir sembolik yay asmaları, birçok anlatıda yer alır. Bunun yanı sıra göğe ok atmak da, Tanrı'yı selamlamak, onun hâkimiyetini kabul etmek gibi anlamları içerir (Bayat 2006: 91) ve Türk destanlarında mitolojik bir pratik olarak yer alır. Nitekim şimşek ya da gök gürültüsüne karşı *göğe ok atmak* (Ögel 1993: 142) insan ile Gök Tanrı arasında elçiliği çağırıştırır. Bazı hallerde ise söz konusu nesnelere, olumsuzluğun sembolü de olabilir. Zira *Dede Korkut Kitabı*'nda yer alan, *Nemrud göğe oğ atdı / Karnı yaruğ balığı karşı tutduñ* (Ergin 2008: 204) ifadelerinde de görüldüğü üzere *göğe ok atmak*, Nemrut ile anılarak kötü etkileşimlerin sembolü olarak kullanılır.

Ok-yayın en önemli yer tuttuğu destanlardan biri de *Oğuz Kağan*'dır. Oğuz rüyasında oğullarının bir altın yay ve üç gümüş ok bulduğunu görür. Oğuz, avlanma esnasında bu oklar ve yayı bulan oğulları arasında ülke yönetimini paylaşır:

Kün Ay, Yulduz köp kikler köp kuşlar avlagullarından song yolda bir altın yanı çaptılar aldı(lar) atası(ga) berdiler... Kök, Tag, Tengiz köp kikler, köp kuşlar avlagullarından song jolda üç kümüş ok(nı) çaptılar aldılar atasıga berdiler (Bayat 2006: 269-270).

Destanda yay hakanlık, ok da elçilik sembolü olarak kullanılır (Ögel 2001: 465). Bu oklar ve yayın Attilâ'nın kılıcı gibi Tanrı tarafından gönderilen *kutsal silahlar* olduğuna inanılır. Ayrıca ok, boy anlamı da taşır ve bu bağlamda *Dokuz Oğuz*, dokuz boyu ifade eder. Araştırmacılara göre Oğuz terimindeki *z* eki ise *ok* kelimesini çoğul yapmak için kullanılır (Atsız 2011: 23).

Bagış destanında da ok-yay, en çok kullanılan silahlardan olup *Bagış* ve diğer savaşçılar, savaşa gitmeden önce mutlaka ok-yayını hazır ederler:

*Beş kabat temir ton kıyip,
Beline saadak ok ilip,
(Akyüz 2013: 69)*

[...]

*Kem-kerçi çok kamındı.
Töölörgö cüktöp ok aldı
Ok-darısın mol aldı.
(Akyüz 2013: 117)*

[...]

*Tündö kelip bul cerge
Kıykırık salıp, ok atıp
(Akyüz 2013: 128)*

[...]

*Beş kat demir zırh giyiniş
Beline okluk, ok takıp,*

*Eksiksiz hazırlandı.
Develere yükleyip ok aldı,
Oku-barutu çok aldı*

*Geceleyn gelip bu yere
Korku salıp ok atıp*

Mılıkka salıp ok çındap
(Akyüz 2013: 144)

[...]

Carıldatıp ot çıgıp
Tarsıldatıp ok atıp,
Capırıp barıp tiyişti
(Akyüz 2013: 145)

Tüfeğe koyup ok hazırlayıp,

Parıldatıp ateş yakıp
Yankılatıp ok atıp,
Deviriverip tutuştular

Düşman saflarından öldürücü darbenin gelebilme ihtimali de en çok ok üzerinden yansıtılır. Önlem olarak Bağış ve diğer savaşçılar, ok geçirmez bir zırh giyerek savaşa giderler. Destanda bu durum,

Ok ötpös olupok anda bar,
[...]

Ok ötpös olupok, ton kamdap,
Ok-darısın mol kamdap,
(Akyüz 2013: 30, 130)

Ok işlemez zırh var onda,

Ok işlemez kaftan, giysi hazırlayıp,
Savaş silahlarını bol hazırlayıp,

şeklinde anlatının birkaç yerinde Bağış'ın ve düşmanlarının savaşa nasıl hazırlandığını ifade etmek için kullanılır.

Mızrak

Kesici silahlar içerisinde savaşçının yanından ayırmadığı bir silah olarak mızrak, sivri ucu dolayısıyla gökten gelen ışınlara ve hükümlerle ilişki kurarak işaret eder. Profan fizikte dahi bilinen *uçların gücü*, mızrağın sivri ucu ile sembolize edilir (Guénon 2003: 64).

Dünya mitolojilerinin çoğunda olduğu gibi Yunan mitolojisinde de mızrak, savaşı temsil eder. Poseidon'un üç başlı mızrağının *Tanrı silahı* olarak adlandırılması (Can 1970: 132) ve dağa saplanması dolayısı ile dağ sembolizminin barındırdığı güç ve temsil ettiği yüceliğe mızrağın ortak olması söz konusudur. Ayrıca sivri ucu ile (güneş) ışın(ı) yaydığı düşüncesi, mızrağı, güneş sembolizmine yaklaştırır. Güneş ise aynı anda hayat verici-öldürücü ve üretici-yok edici olmak üzere her iki karşıt kutsal gücü temsil eder (Guénon 2003: 70).

Türk mitolojisinde yaratıcı-yaşatıcı bir kült olarak görülen demir de, mızrağın hammaddesi olması bakımından ona ilahi bir boyut katar. Nitekim *Oğuz Kağan* destanında, Oğuz, avlanmak için hazırlandığında yanına mızrak alır ve Kıat'ı öldürür. Oğuz, bu zaferini mızrağının demir olmasına bağlar:

Oğuz Kagan bir eriz agaz kişi erdi. Bu Kıatnı avlam(a)k tiledi.
Künlerde bir kün avga çıktı. Jıda birle ya ok birle takı kılıç birle
kalkan birle atladi. Kıat kelib başı birle Oğuz kalkanın urdı. Oğuz

jıda birle Kiatning başın urdı, anı öltürdi... Jıdam öltürdi temür bolsa Kiatnı...(Bayat 2006: 261)

Manas destanında da, *Manas*'ın mızrağı ayrıntılı bir şekilde anlatılır ve mızrağın ucundaki demir, övülür:

*Karagaydın carmasın,
Çegedektin kıymasın,
Ungkuzu bolot uçu kurç,
Uçuna salğan kara kurç,
Temirden kılğan üyböndü,
(Yıldız 1995: 867)*

*Karagayın yarması,
Çegedeğin kyması,
Unggusu polat, ucu kurç,
Ucuna koyduğu kara kurç,
Demirden yapılış üybünü*

Bagış destanında ise savaşlarda kesici silahlar içerisinde mutlaka bulundurulmuş mızrağın gövdesinin, köknar ya da kavak ağacından yapıldığı, ucunun ise çelik olduğu belirtilir:

*Öñörgön nayza karagay,
(Akyüz 2013: 35)*

[...]

*Karagay nayza karmanıp,
(Akyüz 2013: 56)*

[...]

*Çetinden kılğan nayzanı,
Çenep kolgo karmadı.
Kesken terek keptengen,
(Akyüz 2013: 72)*

[...]

*Kak karagay nayzalar,
(Akyüz 2013: 147)*

[...]

*Bolot nayza caraktar,
(Akyüz 2013: 148)*

Önüdeki mızrak köknar ağacı,

Köknardan mızrak alıp,

*Ucundan tuttuğu mızrağı
Uzanıp eline aldı.*

Kestiği kavaktan yaptığı,

Has köknardan mızraklar,

Çelikten mızrak silahları,

Ayrıca mızrak, tüfekli ve yaylı bir silah olarak da destanda yer alır ve bu durum, aşağıdaki şekilde aktarılır:

*Tüpöktüü nayza alışıp,
Türtüşüp bular barışıp*

[...]

*Solkuldak nayza öñörgön,
(Akyüz 2013: 97, 181)*

*Tüfekli mızrak alışıp,
Birbirlerine saldırap.*

Yaylı mızrak takınan,

Bagış'ın savaş sırasında mızrağı, kılıçtan daha üstün görmesi ve mızrağın gücüne güvenmesi de dikkati çeker. Nitekim düşmanı *Bagış*'a kılıç ile saldırdığında, elindeki mızrağa bakarak *mızrağın kılıçtan daha güçlü bir silah olduğunu* düşünen *Bagış*'ın kendine inancı artar ve:

*Kılıçın kapır şiltedi,
Kılıçın körgön kim-kimder,
Kara candan tüñüldü.
«Kıyamı emi keldi - dep,*

*Kafir kılıcını salladı,
Kılıcını gören herkes,
Canından ümidi kesti.
“İşte sonun geldi deyip,*

*Kayran Bağış süyündü.
Nayzadan kılıç kıska - dep,
Kaza cetti itke-dep,
Özünö berip kayrattı,-
Cazbay Bağış tikte» - dep.
Kara tüpök nayzanı,
Kayran Bağış ırgadı
(Akyüz 2013: 43)*

*Sevgili Bağış sevindi.
Mızraktan kılıç kısa deyip,
Gaza farz oldu ite deyip,
Kendine gayret verip,
Korkmaz Bağış dimdik” deyip,
Cins tüfeğine, mızrağına,
Sevgili Bağış davrandı.*

dizelerinde de açıklandığı üzere rakibini mızrağı ile öldürür.

Destan kahramanının sıradan, herhangi bir silahı kullanması düşünülemez. Onun kullandığı silah, özel yapılmış, sağlam ve düşmanı mutlaka alt edecek nitelikleri taşımalıdır. Kahramanın silahı, ona yakışır şekilde büyük ve sahibine cesaret, düşmana korku salacak nitelikte olmalıdır. Bu bağlamda Bağış’ın kullandığı mızrakların, destanda sağlamlığı ve görkemi ile dikkati çekmesi söz konusudur:

*Kara tüpök nayza aldı,
(Akyüz 2013: 31)
[...]*

*Kayran Bağış kulattı,
Kanın tögüp kuurrattı,
Nayza menen bir urup.
(Akyüz 2013: 37)
[...]*

*Bagış degen çığıptır.
Baatırlığı çın eken,
Caandan aşkan tñ eken.
Başka balta karmatpay,
Maş eken nayza sayışka.
(Akyüz 2013: 45)
[...]*

*Kayra-kayra kakkılap,
Kagılğan nayza ündörü,
Kulak meeni tundurat.
Nayzanın küüsü kür etip,
Too köçköndöy ugulat.
Celmoguzday baatırlar,
Kötörüüp nayza şiltese,
Eki kişi sapırgan,
Kurmançalık çad çıgat.
(Akyüz 2013: 71)*

Cins tüfek, mızrak aldı.

*Değerli Bağış yere devirdi,
Kanını döküp öldürdü,
Mızrak ile bir vuruşta.*

*Değerli Bağış yere devirdi,
Kanını döküp öldürdü,
Mızrak ile bir vuruşta.
Başka savaş baltası kullanmaz,
Usta imiş mızrakla savaşmada.*

*Tekrar tekrar ses çıkarıp,
Çarpışan mızrakların güriültüsü,
Kulakları uyuşturup sağırlaştırıyor.
Mızrağın sesi cart edip,
Dağ göçmüş gibi duyuluyor,
“Celmoguz” gibi yiğitler,
Kaldırıp mızrak saplasa,
İki kişi savuran,
Harman yeri gibi toz çıkıyor.*

Kılıç

Kılıç, keskinliğin simgesi olarak savaş meydanlarından güzel sanatlara kadar savaşçıdan ayrı düşünülemeyen bir silahtır. Kılıca verilen önem, onun kabinin da özenle işlenmesini gerektirir. Bu bakımdan kını genelde ahşaptan yapıp üzeri deri ya da çeşitli metallerle süslenir (Tez 2010: 171).

Savaşçı da, kılıcının savaşta kendisine üstünlük kazandıracağına inanır, ona özel anlamlar, değerler yükler ve “*kılıcına içinde gizli bir ruh taşıyan soylu bir silah gözüyle bakar, bu doğrultuda askerî bir disiplin içinde davranır.*” (Tez 2010: 172). Savaş sembolizminde, kılıca göksel anlamlar yüklenir ve Tanrı silahı olarak gökten indirildiğine inanılır. Göksel olması bakımından kılıç, şimşek/yıldırım ile özdeşleştirilir (Yayın 2012: 59) ve kılıcın alev saçmasının da buradan kaynaklandığı düşünülür (Guénon 2003: 50-60).

Türk kültüründe kılıç, hakanların şahsında temsil edilen töre ve adaleti destekleyen en önemli savaş araçlarından biridir. Ziya Gökalp’a (1974: 59) göre kılıç, Türklerin cihan hâkimiyetini sembolize eden, erkek cinsiyetli bir araçtır. Bu bağlamda Bahaeddin Ögel (1993: 322-323) de kılıcı hakanlığın sembolü olarak tanımlar.

Köroğlu destanında kılıç, oldukça geniş ve önemli bir yer tutar. Buna göre Ruşen bir gün çölde parlak bir taş bulur. Daha önce benzerini görmediği bu taşı anlamlandıramaz ve atası Alı’ya getirir. Alı Kişi, taşın elinde eridiğini görünce onu, kılıç ustasına götürüp kılıç yaptırmasını ister. Usta, taşı eline aldığı anda bu taşın, yıldırım taşı elmas olduğunu anlar; çeşitli hileler ile elmastan yaptığı bu kılıcı Ruşen’e vermek istemez. Bir şekilde ustadan kılıcı alan Ruşen’e atası: “*-Oğlum, bu kılıç elmas olup yıldırım taşından yapılmıştır. Neye vursan peynir gibi kesip dönecek...*” (Ekici 2004: 352) diyerek onun bu silahın yardımıyla savaştan zaferle döneneğine olan inancını, dile getirir. Bu bağlamda kılıç, yıldırım sembolü ile özdeşleştirilir.

Kılıcın göğü sembolize etmesi ve Tanrı tarafından gökten indirilmiş olması, gökteki hâkimiyetin yeryüzüne aktarılmasının ifadesidir. Nitekim Atillâ’nın çobanlarından biri yere saplanmış bir kılıcı bulup Atillâ’ya getirdiğinde, Atillâ’nın *kaderin kendisine güldüğünü* ve *yeryüzünün hâkimi ve efendisi olacağını* anlaması (Ögel 2001: 464) mukaddes kılıç üzerinden *cihan hâkimiyeti düşüncesini* işaret eder.

Kılıç, yer ve gök gibi zıtlıkların birbirine dönüştüğü ve bu bakımdan dengenin sağlandığı düzeni ve sözün gücünü ifade eder (Guénon 2003, 54). Bu bakımdan kılıcın yapılışına büyük bir özen gösterilerek kutsallığı perçinlenir. Türk destanlarında kılıcın yapımı ve savaşa hazırlanması gibi durumların uzunca anlatılması da bu durumdan ileri gelir. Nitekim *Manas* destanında Manas’ın, kılıcının nasıl özenle yapıldığı ve Manas’ın onu savaş meydanlarında, bu emeğe saygı olarak usta bir biçimde kullanması gerektiği aşağıdaki ifadelerle detaylı olarak anlatılır:

*Kıldım ele kılıştı, tentek,
Soktum ele soottı, tentek.*

*Yaptımdı kılıcı, tentek
Döktümdü soottu, tentek.*

*Kılıştın cayın aytayın, tentek,
Kılıuunu çıdabay, tentek,
Caman canum kıynaldı, tentek,
Ögösünö çıdabay, tentek,
Soguuna çıdabay, tentek,
Som balkalar, çoyuldu, tentek,
Basuuna çıdaba, tentek,
Baldarım barı cadadı, tentek,
Mizi sarı bolsun dep,
Mizin uuga sugardım, tentek,
Özüngdü karap şiltebe, tentek,
(Yıldız 1995, 725)*

*Kılıcın durumunu söyleyeyim, tentek
Yapılışına dayanamayıp, tentek,
Yaman canum azap çekti, tentek,
Eyesine dayanamayıp, tentek,
Elli eyem yitti, tentek,
Dökümüne dayanamayıp, tentek,
Som balkalar yitti, tentek,
Basuusuna dayanamayıp, tentek
Balamın hepsi dermansız kaldı, tentek
Mizi sarı olsun diye
Mizini avuyla sıvadım, tentek,*

Bagış destanında da savaş meydanlarında en çok kullanılan silahlarından biri *Bagış*'ın kılıcıdır. Bu kılıç, destanda *efsanevî* olarak tanımlanır:

*Añgege asıngan,
Kılıçı bar kınında
(Akyüz 2013: 31)*

*Takındığı efsanevî,
Kılıcı var kınında*

Bagış destanında kahramanın kılıcı, sahibinin kılıç kullanmadaki ustalığını da göstermesi bağlamında yiğitliğini tamamlayıcı bir özellik ile yer alır. Bu durum, *Bagış*'ın ifadeleriyle *yedi ay kılıç sallasa yorulmaya-cağı* şeklinde belirtilir:

*Ceti ay çapsam kılıçtı,
Celdep küyöt bileğim,
Talıqpas Bagış men mına!
(Akyüz 2013: 63)*

*Yedi ay sallasam kılıcı,
Yel gibi uçar bileğim,
Yorulmam ben Bagış bunlarla*

Bagış'ın savaş hazırlığı yaptığı sırada kılıcını hazırlayışı ise destanın birçok yerinde geçer, bunlardan biri aşağıdaki şekildedir:

*Baatır Bagış aldırtañ,
Er Köñtöygö baruuga,
Canı tınbay kamdandı.
Nayza, kılıç, çoyun baş,
Coogo iştetçü carağı,
(Akyüz 2013: 104)*

*Yiğit Bagış ilk önce,
Yiğit Köñtöy'e gitmeye,
Hazırlandı, içi rahat etmeyip.
Mızrak, kılıç, güz,
Düşmana doğrulacak silahı,*

Kılıcın sağlamlığı ise destanda kahramanın fizik gücü yanı sıra hükümlerliliğini ve hâkimiyetini de ifade eden bir özellik gösterir:

*Bilip turat er Bagış,
[...]
Al añgıça artunan,
Bolot kılıç künğrap,
Bolumduu erler zıñğrap.
(Akyüz 2013 145-146)*

*Biliveriyor yiğit Bagış,
Onlar giderken arkadan,
Çelik kılıç eğrilip,
Yiğitler yeri titretip.*

Destanda Bağış'ın savaştığı düşmanı Koroldoy da görkemli bir kılıca sahiptir ve onu ustaca kullanır. Koroldoy'un kılıcı o kadar korkutucudur ki, bu kılıcı gören herkes canından ümidi keser:

*Calañ kılıç kolgo alıp,
Cayıldandı tügöngür,
Caş Bağıştı çapkanı.
Kılıçın kapır şiltedi,
Kılıçın körgön kim-kimder,
Kara candan tümüldü.
(Akyüz 2013: 43)*

*Yalın kılıç alıp eline,
Hırslandı kahrolası,
Genç Bağış'a saldırmak için,
Kâfir kılıcını salladı,
Kılıcını gören herkes,
Canından ümidi kesti.*

Tüfek

Sözlü anlatılardaki sembollerden biri olagelen tüfeğin halk inancında kötü ruhları kovma özelliği vardır ve Albastı'nın tüfek sesinden kaçtığına inanılır (Kalafat 1999: 24). Geleneksel hayatta ise tüfek, evlerin olmazsa olmazıdır ve kutsal bir nesne muamelesi görerek duvarda asılı bulunur.

Savaşın teknolojikleşerek kahramanlık ülküsü/duygusu zemininden uzaklaşması olarak da yorumlanan ve eskilerin *delikli demir* de dedikleri tüfek, ateşli silahlar sınıfına girer. Barutun patlayıcı etkisinin keşfinden sonra savaş meydanlarındaki dengeyi de değiştiren bu durum, tüfek üzerinden belirginlik kazanır. Gelenekseli bozan bu değişim, otoriteye başkaldıran Köroğlu tarafından da eleştirilir. Nitekim destanda Köroğlu'nun *tüfek icat oldu mertlik bozuldu* diyerek savaş meydanlarından çekilmesi ve arkadaşlarına da dağılmalarını söyleyip sırta kadem basarak *kırklara* karışmasının (Boratav 1988: 210-212) nedeni budur:

*Düşman geldi tabur tabur dizildi
Alnımıza kara yazı yazıldı
Tüfek icat oldu mertlik bozuldu
Eğri kılıç kında paslanmalıdır (Artun 2005: 249).*

Tüfek, diğer savaş silahları ile birlikte Türk destanlarında kahramanın zaferine yardımcı olur. Nitekim *Kurmanbek* destanında, Kurmanbek'in Kalmuklara karşı tüfek kullanması ve düşmanını böylelikle yenmesi söz konusudur:

*Kılıçın suurup kınınan,
Tüpektüü nayza bulgalap,
Tik kaçırıp cönödü.
(Köse 2005: 239)*

*Kılıcını kınından çekerek,
Tüfekli süngü kullanarak,
Doğruca yönelip saldırdı.*

Tüfek, avcılık ve atıcılığın işlendiği *Kococaş* destanında nispeten daha belirgindir ve babadan oğula kalan bir miras olarak yer alır. Zira Kococaş, Zulayka ile evleneceği sırada kayınpederi Karakoco ona altı delikli

Ak Barañ tüfeğini hediye eder ve kahramanlıklarını ve atıcılıktaki ustalığını göstermesini ister (Köse 2002: 230).

Bagış için de tüfeğinin ayrı bir önem taşıdığı görülür. Destanda *Akcal* adı ile anılan Bagış'ın tüfeği, atı ile aynı adı taşır. Destanlarda atların ne denli önemli yer tuttuğu düşünülürse tüfeğin de bu öneme matuf olduğu görülebilir:

*Satıp algan barañdan
Akcal degen multık bar.*

[...]

*Bagıştın atı Akcaldı,
(Akyüz 2013: 131, 176)*

[...]

*Satıp aldığı “barañ” dan,
“Akcal” denen tüfeği var.*

Bagış'ın atı Akcal'ı,

Bagış'ın *Akcal* tüfeği, cins bir silahtır ve özellikle savaştan önce düşmanı korkutmak ve askerlerine talimat vermeden önce dikkati toplamak için onu kullandığı görülür:

*Kara tüpök nayza aldı,
(Akyüz 2013: 31)*

[...]

*Küülörü kulak tundurup,
Tüpöktüü nayza alışıp,
Türtüşüp bular barışıp.
(Akyüz 2013: 97)*

Cins tüfek, mızrak aldı,

*Uğuldaması kulağı sağır edip,
Tüfekli mızrak alışıp,
Birbirlerine saldırap.*

Eline Bagış munu aytkan:

*«Multık atıp, tars koyup,
Doolbastı kars koyup,
Aç kıykırık, kuu süröön,
Sala bargın» -dep aytkan.
Aç kıykırık çıkkanda,
Mılıktın ünün ukkanda,
(Akyüz 2013: 125)*

[...]

*Emi Kalmak kelet - dep,
Mılıktarın belendep,
Meltirep karap kalıştı.
Adırañdap Kalmaktar,
Añgıçaktı barıştı.*

[...]

*Tuu belge cakın kelgende.
Cediger attı cabıla.
Mılıktın ünü tarsıldap,
Miltenin baarı caltıldap.
(Akyüz 2013: 103)*

Bagış halkına şöyle söyler:

*“Tüfek atıp, patlatıp,
Davulu gümletiverip,
Keskin bir ses, bir yedek at,
Koyuverin” diye söylemiş
Keskin bir ses çıktığında,
Tüfeğin sesi duyulduğunda,*

*Kalmuklar şimdi gelir deyip,
Tüfeklerini hazırlayıp,
Gözetleyip durdular.
Yiğitlik taslayıp Kalmuklar,
Tam o anda geldiler.*

*Tepedeki geçide yakınlaşınca,
Tüm Cedigerliler tüfeklerine davrandı.
Tüfeğin sesi yankılanıp,
Fitilin hepsi ateşlenip.*

Destanda tüfeğin, anlatının kahramanına uygun olarak gücü temsil etmesi söz konusudur. Nitekim Bagış'ın tüfeğinin, düşmanı ürkütmesinin yanı sıra çıkardığı ses ile yeri sarsıp dağı parçaladığı da görülür:

*Mıltıktan tütün tumandap,
Kozgolup cerler toktoboy,
Carılğan toodon taş kulap.
Suu akkan ceri korum taş,
Küülönüp suular orguştap.
Tütin menen topurak,
Köktü karay sozulat.
(Akyüz 2013: 130)*

*Tüfekten dumanlar çıkıp,
Yer sallanıp titreyip,
Parçalanan dağdan taş yuvarlanıp.
Su akan yeri moloz taş,
Gürüldeyip sular fişkırıp.
Duman ile toprak,
Göğe doğru uzuyor.*

Sonuç

Yıkıcı ve yapıcı düalist etkileri olan savaş, Türk destanlarında taşıdığı metafizik anlam ile destan kahramanın ve halkının kaderini tayin eder. Zira savaş, toplumsal belleğin semboller ve ritüeller aracılığıyla epistemolojik düzlemde sözlü kültürden yazılı kültüre aktarılması sürecinde en belirgin izlektir. *Bagış* destanında da kahraman, savaşmayı çoğunlukla barış sağlamak ve halkına huzur getirmek bazen de topraklarını genişletmek için en etkin ve biricik yol olarak görür. Bütüncül bir bakış açısı ile *Bagış*'ın ve askerlerinin *savaş* metaforunu ilahi/kutsal kabul ettikleri ve hayatta kalmak ile savaşmayı aşkın bir düşünce olarak özdeşleştirdikleri ifade edilebilir.

Destanda *Bagış* ile idealize edilen kahramanlık ülküsü; ontik bir anlam kazanır ve askerleri, savaş sırasında vatanseverlik, yiğitlik, yüreklilik vb. duygular ile donatır. Metafizik savaş kavramı, Şamanizm ve İslamiyet'in kutsal verileri etrafında örülür. *Bagış*'ın kahramanlığı, *cihan hâkimiyeti mefkûresine* dayanır ve mekânın düzenini bozmaktan ziyade özellikle *Bagış*'ın ve *Bay*'ın ifadelerinde görüldüğü üzere mekânın imar edilerek vatana/yurda dönüştürülmesini hedefler.

Savaşlarda kullanılan silahlar, *Bagış*'ın gücü ve yenilmezliğinin yanı sıra, bütün Türk destanlarında görülen hakanlık ve hükümlerlik gibi statüleri; kahramanlık ve vatanseverlik gibi yüksek idealleri de ifade eder. Söz konusu silahlar, destanda sıradan bireyi bir kahramana dönüştürür ve savaş alanında ona getirdiği zafer ile birlikte mistik güçleri de işaret eder. Bu bağlamda *Bagış* da, hem silahlarının niteliği ve görkemi hem de o silahları kullanmadaki başarısı ile karşısına çıkan düşmanları yener ve ülkesinin bağımsızlığı, halkının özgürlüğü için savaşmayı bir şeref bilir. Kullandığı her silahın sembolize ettiği kutsal değerler, *Bagış*'a ve tüm savaşçı askerlere cesaret, kararlılık ve onur kazandırır.

Destanda savaş silahlarının demir, bakır veya çelikten yapılmış olması ve sağlamlığı ise kahramana layık olma durumundan ileri gelir. Destan kahramanlarının yenilmezliğini ve kararlılığını ifade eden bu durumun kaynağı, Türk mitolojisindeki evren algısıdır. Zira bakır, demir ve çelik, epik kahramanın karakterini sembolize eden ve onun idealleri karşısındaki

kararlılığını yansıtan niteliği haizdir. Savaşta kullanılan silahların, epik kurallarla uyum gösterdiği ve destan mantığı içerisinde kahramanın şahsında anlatının ideolojisini sembollerle desteklediği belirtilebilir. Bu kavramsal çerçevede *Bagış* destanında savaşın ve savaş silahlarının, düşmana karşı verilen mücadeleyi aşan anlamıyla bireysel yararlılıkların ötesinde toplumsal/millî hedefleri gözeterek kahramanlık ve cihat ülkülerini besleyen ve tamamlayan unsurlar oldukları ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Çiğdem (2013), *Bagış Destanı: İnceleme-Metin*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- ARTUN, Erman (2005), *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Kitabevi Yay., İstanbul.
- ATSIZ, Nihal (2011), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- AYDIN, Erhan (2012), *Orhon Yazıtları (Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor)*, Kömen Yay., Konya.
- BAYAT, Fuzuli (2006), *Oğuz Destan Dünyası*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- BORATAV, Pertev Naili (1988), *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yay. İstanbul.
- CAMPBELL, Joseph (1999), *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* (Çev. Sabri Gürses), Kabalcı Yay., İstanbul.
- CAN, Şefik (1970), *Klasik Yunan Mitolojisi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2007), *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*, Akçağ Yay., Ankara.
- EKİCİ, Metin (2004). *Türk Dünyasında Köroğlu*, Akçağ Yay., Ankara.
- ERGİN, Muharrem (2008), *Dede Korkut Kitabı-I (Giriş- Metin- Faksimile)*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- EVOLA, Julius (2003), “Savaş Metafiziği”, *Savaş Metafiziği ve Sembolik Silahlar* (Çev. Atilla Ataman), İnsan Yay., İstanbul, s. 9-48.
- FROMM, Eric (2003), *Sahip Olmak Ya Da Olmak* (Çev. Aydın Arıtan), Arıtan Yay., İstanbul.
- GÖKALP, Ziya (1974), (Haz. Fikret Şahoğlu). *Türk Medeniyeti Tarihi 1, Cilt I (İslamiyet'ten Evvel Türk Medeniyeti)*, Türk Kültür Yay., İstanbul.
- GUÉNON, René (2003), (Çev. İsmail Taşpınar), “Sembolik Silahlar”, *Savaş Metafiziği ve Sembolik Silahlar*, İnsan Yay., İstanbul, s. 51-77.

- KÖSE, Nerin (2002), *Kococaş Destanı*, Halk Edebiyatı Dizisi 9, Milli Folklor Yay., Ankara.
- ÖGEL, Bahaeddin (2001), *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul.
- _____ (1993), *Türk Mitolojisi 1. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yay.*, Ankara.
- TEZ, Zeki (2010), *Patlayıcı, Silah ve Savaş Tekniğinin Kültürel Tarihi*, Doruk Yay., İstanbul.
- TURAN, Osman (1998), *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, Boğaziçi Yay., İstanbul.
- YAYIN, Nerin (2008), “Anayurttan Anadolu’ya “Cambı Atuu”dan “Kömbe Kapma”ya”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. C. XIV, Sayı 1. İzmir Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., s. 163-170.
- YILDIZ, Naciye (1995), *Manas Destanı (W. Radloff) ve Kırgız Kültürü ile İlgili Tespit ve Tahliller*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.